

«Burua makurturik, baina emakumeek eurek gura zutena egiten zuten»

irakurri ohi zituzten, baina horrek ez zion axola. Garrantzitsuena jendea mugiaraztea zen.

■ **Nola gogoratzen dituzu zuk eskaini zenituen hitzaldiak?**

Hitzaldia prestatu eta buruz ikasten nuen eman aurretik. Polixene Astrabuduak ere hitzaldi mordoa eskaini zuen, oso ongi hitz egiten zuen, sentimenduz beterik. «Tierra vasca» nola esaten zuen ikusgarria zen!; zer esaten zuen baino nola esaten zuen gustatzen zitzaidan.

Bermeoko hitzaldian, adibidez, nire aurretik erdaraz eman zuen hitzaldia ekonomista batek, hitzaldi zuzena baina jendeak jarraitzeko zaila. Nire txanda heldu zenean «Aupa bermeotarrak!» oihuarekin hasi nuen hitzaldia, euskaraz. Jendeari asko gustatu zitzaion, zorion ugari jaso nituen.

■ **Irakasle izan zinen Gerra Zibilaren aurretik Bizkaiko hainbat ikastetxetan. Nolako haurrek hezi nahi zenituzten emakume aberzaleek?**

Dena irakatsi behar genien; hori bai, euskaraz. Eta ikasleen gurasoek askotan ez zuten nahi izaten euskaraz irakastea, nahiago zuten erdaraz irakastea. Ni, berriz, 16 urterekin hasi nintzen euskara ikasten, Gotzane Gallastegik lagunduta (Elias Gallastegiren arrebak). Berak sartu ninduen abertzaletasunaren munduan.

Oraindik etortzen zait bisitatzeraz nire ikasle izan zen bat; orain 75 urte ditu. Berak edukiko zituen hamar urte inguru eta nik hogeita bat bere irakasle izan nintzenen. Nire ikasle asko izan dira nazionalistak!

■ **Zer da zuretzako, Sabino Aranak aldarrikatzen zuenari helduz, euskotarra izatea? Zer garrantzi du euskarak?**

Euskotarra izateko enda da garrantzitsua, ahotik bakarrik ez da, odola behar da. Nire ustez, ezkonduko nintzen gizona hemengoa, katolikoa, nazionalista eta euskalduna izan behar zuen. Honez gero, ordea, euskara jakitearekin nahiko daukagu. Euskotar guztiak ez dira onak, toki guztietan legez onak eta

MONICA DEL VALLE

txarrak daude. Sabineek gura zuen enda, eta guk berari jarraitu genion. Lehenengo bakoitza, gero sendia, ondoren enda eta azkenik gizadia. Orain beste gauza bat pentsatzen dut, beste gauza zabala-goa bat: euskara jakitearekin nahikoa da. Eta euskara jakiteko maite egin behar da euskara, maite behar dira hemengo gauzak, eta egin behar da euskaraz hitz egin. Aldatu naiz asko; izan ere, garai bateko hogeita hamar urteak hiru aldiz biderkatuta dauzkatz orain.

Semeak ama maite duen legez, guk maite dugu aberria. Eta euskara edo aberria lotuta baldin badago ba askatu egin behar da.

■ **Gerra Zibilaren ondorioz kanpora joan behar izan zenuten, aurrena Iparraldera eta gero Parisera.**

Genuen guztia utzi, dena itxi eta hemen-dik alde egin genuen. Lau umegaz eta ezer barik joan nintzen, baina Agirretarrek esan zidaten euren familiarekin joan nintekeela. Goizeko Izarra itsasontzian joan ginen Euskal Herritik kanpora ni eta nire lau umeak, nire ahizpak lagunduta. Jertseak egiten eta

«Emakume errepublikanoak eta sozialistak aurre hartzen ari zitzaizkigun. Guk ere elkartu eta lanean hasi behar genuela pentsatu genuen»

erdarazko klaseak ematen lortzen nuen diru pixka bat, han berez ezin genuen beharrik egin; turista legez geunden. Bordelen, Saint Christauden eta Kanbon egon ginen.

Erresistentzian ere aritua naiz, senarrarekin batera —Gregorio Errazti—. Nik paperak eramaten nituen golkoan gordeta eremu libretik okupatutako eremura. Beldur handia pasatu nuen, ofizial alemaniarren erregistroen beldur nintzen.

■ **Zuk hasitako bidea bukatu al dago? Zer lan gelditzen da egiteko?**

Orain gauza asko ari dira egiten. Euskara batuaren alde lan asko ari da egiten —ez da bizkaitarra, baina guztiok ulertzeko hizkuntza behar denez...—. Euskaldun guztiok elkartu egin behar dugu, bereizketak txarrak dira. Orain elkartu gara eta bata bestearen akatsak onartuz egin behar dugu lan, nahi dugun helburua lortzeko. Elkarketa hori berri pozgarria izan da niretzat.

• Ainhua Oiarzabal • ALGORTA

1999. urte hasiera borobila atera zaigu ...